

1. *Angry Jewish Males II*, New York Magazine Aug 7 '95

"Hello," says the pleasant recorded female voice. "You have reached the Shalom Bayis Organization. It is our ultimate goal to preserve peace and harmony of the Jewish home. If matters are urgent, never threaten your spouse with talk of a divorce... In upgrading our attempts to bring *shalom bayis* [household peace] to the observant community, we have started to arrange *pilagshim* – concubines – for men who feel that a *pilegsh* will enhance their *shalom bayis*. Unattached women can leave their numbers with us for details.

It seems that Shalom Bayis, the Orthodox Jewish men's-rights group that only last month was encouraging fathers to marry off their prepubescent daughters to gain leverage in divorce proceedings ("Gotham: The Little Girl I Married," Debra Nussbaum Cohen, 6/5/95), has another loopy scheme. Having had its blackmail-betrothal powers limited by a Far Rockaway rabbi earlier this month, the group has decided that the best way to maintain harmony in the home is to make the mistress part of the family. Well, not mistress – concubine. There's a difference.

2. Talmud, Sanhedrin 21a

נשים בכתובה ובקידושין, פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין.

Women have *ketubah* and *kiddushin*; concubines have neither *ketubah* nor *kiddushin*.

3. Rabbi Yaakov Emden, *She'eilat Yaavetz* 2:15

וכל זה לא שייך אלא בלוקח אשה גמורה שזוכה בה בארבע דברים. וכן היא זוכה בו בדברים עשרה. לפיכך צריך לכנסה כתקנת חכמים בחופה וקידושין, משא"כ בפילגש (שאינה אלא פלג אשה, כנוטריקון שלה) לא גזרו בה גזרות הללו מאחר שאינה אצלו בכתוב' וקידושין רק מיוחדת אליו לזמן קצוב ובשכר ידוע כפי התנאי שביניהם כך נ"ל.

4. Rabbi Yosef Karo, *Kesef Mishneh to Hilchot Ishut* 1:4

כתב הרב המגיד: "ולדעת רבינו ודאי כך היא הגירסא: פילגשים קידושין בלא כתובה." ואין דבריו מכוונים שהרי רבינו עצמו כתב בפרק ד' מהלכות מלכים אצל המלך "פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא בייחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה עבריה בלבד אחר ייעוד." עד כאן לשונו.

והרמב"ן בתשובה כתב דפילגש מותרת להדיוט שהרי דוד נשא אותה, ולא הוזכר בכתוב ולא בגמרא הפרש בין מלך להדיוט, ומצינו גדולי ישראל נושאים אותה שנאמר "ועיפה פילגש כלב ילדה וכו'" וגדעון שופט ישראל שדיבר בו ד' כתיב בו "ופילגשו אשר בשכם ילדה לו" ופילגש בגבעה אילו היתה אסורה עליו לא אמר הכתוב "ויקם אישה וילך" וכתיב "ויאמר אבי הנערה אל חתנו, " וגם הוא היה מתבייש בזמתו! ועוד האריך בדבר, ואין מכל אלה תשובה על רבינו, דאיכא למימר דהנך פלגשים היו אמה העבריה אחר ייעוד.

5. Talmud, Yoma 18b

רב כי מקלע לדרשיש מכריז מאן הוא ליומא רב נחמן כד מקלע לשכנציב מכריז מאן הוא ליומא והתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא ידווגו זה אצל זה ונמצא אח נושא אחותו (ואב נושא בתו) וממלא כל העולם כולו ממזרות ועל זה נאמר +ויקרא יט+ ומלאה הארץ זמה אמרי רבנן קלא אית להו והאמר רבא תבעו להנשא ונתפיסה צריכה לישב שבעה נקיים רבנן אודועי הוו מודעו להו מקדם הוו מקדמי ומשדרי שלוחא ואי בעית אימא יחודי הוו מיחדי להו לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו

When Rav went to Darshish, he announced, "Who will be for the day?" When Rav Nachman went to Shachnitziv he announced, "Who will be for the day?"

But haven't we learned, "R' Eliezer ben Yaakov said: One may not marry one woman in this land and then marry another woman in another land, lest the families encounter each other and a brother marry his sister, filling the land with illegitimacy, as it is written, 'And the land will be filled with immorality!'"

We may say in response: The sages are public figures.

But didn't Rava say, "From the time when a woman is asked to wed, and she agrees, she must count seven clean days!"

The sages informed them in advance, via messengers. Alternatively, they were only designated for these sages, for one cannot compare having bread in one's basket to not having bread in one's basket.

6. Rabbi Yosef Karo, *Shulchan Aruch Even haEzer* 149:4, citing case of Rabbeinu Asher

מי שגירש את אשתו, ונתייחד עמה, וקודם שגירשה שנית לקחה אחד לשם פילגש, אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם.

If a man divorces his wife, then is secluded with her, and then someone else takes her as a concubine before a second divorce is conducted, then she is prohibited for both of them, and she needs a *get* from each of them.

7. Rabbi Yosef Karo, Shulchan Aruch Even haEzer 13:7

פילגש מיוחדת לאיש שרוצה לינשא לאחר, צריכה להמתין.

A concubine who is exclusively with one man and then wishes to marry another one must wait [three months].

8. Rabbi Yosef Karo, Shulchan Aruch Even haEzer 15:30

מי שהיתה לו פלגש ולא הועד שקדשה, מותרת בקרוביו...

If a woman was a concubine to a man, and there are no witnesses that he did *kiddushin* with her, she may marry his relatives...

9. Rabbi Yosef Karo, Rabbi Moshe Isserles, Shulchan Aruch Even haEzer 26:1

אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי, אבל אם בא עליה דרך זנות, שלא לשם קדושין, אינו כלום. ואפילו בא עליה לשם אישות בינו לבינה, אינה נחשבת כאשתו, ואפילו אם ייחדה לו, אלא אדרבא כופין אותו להוציאה מביתו. הגה: דבדאי בושה היא מלטבול, ובא עליה בנדתה (טור). אבל אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו, יש אומרים שמותר והוא פלגש האמורה בתורה (הראב"ד וקצת מפרשים). וי"א שאסור, ולוקין על זה משום "לא תהיה קדשה" (דברים כג, יח) (הרמב"ם והרא"ש והטור).

Mechaber: A woman is not considered a married woman without proper *kiddushin*. But if he is with her as *znuf*, not for the sake of *kiddushin*, it is nothing. Even if he has relations with her for the sake of marriage but in private, she is not his wife – and even if the relationship is exclusive. Just the opposite, we compel him to remove her from his home.

Rama: For she is certainly embarrassed to immerse, and he lives with her when she is a *niddah*. But if she is exclusively with him, and she immerses for him, then say permit this; this is the "concubine" mentioned in the Torah. And some prohibit, and say they are lashed for "There shall not be a *kedeishah*."

What are the potential prohibitions?

10. Rambam and Raavad, Mishneh Torah, Hilchot Ishut 1:4

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו, וזו היא הנקראת קדשה, משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר "לא תהיה קדשה מבנות ישראל", לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדישה.

השגת הראב"ד / א"א אין קדשה אלא מזומנת, והיא המופקרת לכל אדם. אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה... ויש ספרים שכתוב בהם (סנהדרין כא) "פילגשים קדושין בלא כתובה", מ"מ אין איסור לאו אלא במזמנת עצמה לכל אדם...

Before the Torah was given, a man would meet a woman in the market, and if he and she wanted, he would pay her and "live with her" by the fork in the road and leave; this was called *kedeishah*. Once the Torah was given, *kedeishah* was prohibited, as it says, "There shall not be a *kedeishah* from the daughters of Israel." Therefore, one who has relations with a woman for the sake of *znuf*, without *kiddushin*, receives the biblical punishment of lashes for he has lived with a *kedeishah*.

Raavad: A *kedeishah* refers only to a woman who is designated for this, and available to all men. Living with a woman who sets up an exclusive relationship with a specific man does not warrant lashes or even a biblical prohibition, for this is the biblical concubine... Some texts of Sanhedrin 21 say, "A *pilegish* is with *kiddushin* but not a *ketubah*." Still, the prohibition is only where she makes herself available to all men.

11. Ramban, as cited in She'eilat Yaavetz 2:15

לא ידעתי במה יסתפקו בה, דודאי מותרת היא כיון שיחדה לעצמו. שלא נאסרה אשה בזנות אלא ממדרשו של ראב"י כו' (יבמות לז: ועז"כ "ומלאה הארץ זמה", אבל כשנכנסה בביתו והיא מיוחדת וידועה לו בניה נקראים על שמו ומותרת, שהרי דוד נשא אותה ולא הוזכר בכתוב ולא בגמרא הפרש בין מלך להדיוט ומצינו גדולי ישראל נושאים אותן. וא"ת שהשופט כמלך כו' והוא ידוע נתתה דבריך לשיעורין להתירה לבעלי השם.

12. Talmud, Yevamot 37b

אמר אביי מנא אמינא לה דכל ספיקא לר' אליעזר בן יעקב כודאי משוי ליה? דתניא "ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזהו מהן בא וכן היא שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה, נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרין, ועל זה נאמר 'ומלאה הארץ זמה'."

13. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Melachim 4:4

וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים ופגשים, נשים בכתובה וקדושין, ופגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביהוד בלבד קונה אותה ומותרת לו, אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה העבריה בלבד אחר ייעוד..

A king may take wives and concubines from all of Israel – wives with *ketubah* and *kiddushin*, concubines with neither *ketubah* nor *kiddushin*, but simply transacting with her by designation and thus she becomes permissible to him. Regular people may not have concubines, only Jewish maids after *yiud*.

14. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Naarah uBetulah 2:17

ואיסור קדישה אחד הוא, בין בבתולה בין בבעולה... אין לה קנס כמו שבארנו, שהרי זו בחזקת **שהפקירה עצמה** לדבר זה ברצונה. The prohibition against *kedeishah* is the same whether she has never had relations or she has had relations... There is no penalty fine [of a seducer, for relations with a woman reputed to be a *kedeishah*], for it is assumed that she made herself available for this willingly.

15. Talmud, Ketuvot 56b-57a

אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכס כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה אמר ליה אביי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אי הכי זיל כתוב לה

Rami bar Chama's sister, who was married to Rav Avya, lost her *ketubah* document, and the couple came to Rav Yosef. Rav Yosef told them: Shmuel said that although Rabbi Meir prohibits a couple from living together without a *ketubah*, the sages said that they may live thus for two or three years without a *Ketubah*.

Abbaye replied: But didn't Shmuel say that the law follows Rabbi Meir on his decrees!

Rav Yosef said: If so, write her a new *ketubah*.

16. Mishnah, Ketuvot 54b

רבי מאיר אומר כל הפוחת לכתולה ממאתים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות.

Rabbi Meir said: If one writes a *ketubah* of less than 200 for a *betulah* or less than 100 for an *almanah*, living together is considered an act of *znut*.

17. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

ואין בה משום ד"אסור להשהות אשתו בלא כתובה", דמידי הוא טעמא אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציא, והיינו דווקא בנשאת לשם אשה גמורה בכתובה, ומאחר שעל מנת כן נשאת לו אסור לשנותה שלא מדעתה, משא"כ בפלגש שעל דעת כן נשאת סברה וקבלה, כ"ש כה"ג דמכרזי רבנן ליומא דלמיפק למחר קיימא... ע"ל באלמנ' דווקא הוא דשרי כה"ג (אי איתא דהו נסבי לה בכתובה וקידושין) כיון דכתובת' אינה אלא מדרבנן אליבא דכ"ע. ואף על גב דתקנו לה כתובה, מ"מ כה"ג דלאפוקי קיימא ודאי לא תקנו אפילו בקדושין, וכ"ש אי בלא קדושי' יחדוה להם כפילגש, דפשיטא לא חלה גזרת חכמים דכתובה על פילגש...

18. Masechet Kallah 1:1

כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה...

A bride, without the blessings under the *chuppah*, is forbidden to her husband like a *niddah*...

19. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

גם אין בפילגש משו' "כלה בלא ברכה אסור" לבעל' כנדה, "דמשו"ה תקנו ג"כ בברכות אירוסין "ואסר לנו את הארוסות" נמי מה"ט, וכל זה לא שייך אלא בלוקח אשה גמורה שזוכה בה בארבע' דברים. וכן היא זוכה בו בדברים עשרה. לפיכך צריך לכנסה כתקנת חכמים...

20. Talmud, Sanhedrin 21b

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּצדק רמז לייחוד מן התורה מניין? שנאמר "כי יסיתך אחיך בן אמן" - וכי בן אמן מסית בן אב אינו מסית? אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה! אלא אימא גזרו על ייחוד דפנויה.

[The Talmud proves that seclusion with a forbidden relative is biblically prohibited:] Rabbi Yochanan said, citing Rabbi Shimon ben Yehotzadak: Where does the Torah hint to the prohibition against *yichud*? It is written (Devarim 13), 'If your brother, son of your mother, persuades you.' Does a mother's son persuade, but a father's son not? Rather, this teaches that a son may be alone with his mother, but no one else may be alone with one of the prohibited *arayot*. The sages then decreed against *yichud* even with a single woman.

21. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

ומה שכתב עוד [ריב"ש] שם להתנצל בעד הר"מ ואמר שקרוב הוא לומר שבכלל גזרת יחוד דפנויה היא. כבר כתבנו מזה למעלה בראשית דברינו אלה ודחינוה כראוי. ואם לכאור' כך הי' עולה על הדעת איברא לכי מעיינינן בה ליתא לגמרי ומחינן לה אמוחא בכמה עוכלי כי יחוד דפנויה דעלמא ודאי היא גדר וסייג לתור' מתרי טעמי: אי משום דלא לגע באסור, אי משום איסור נדה דחמיר וכיון שאינה מיוחדת לו ודאי לא טבלה בשעה שמתייחד עמה באקראי ותופס בה פתאום כאש בנעורת שאין פנאי לטבול. ואב"א משום לתא דקדשה גזרו בה, שאע"פ שבפעם אחת בדרך מקרה אינה נעשית קדשה, כ"ש ע"י פיתוי בלבד בלתי הכנה כמש"ל, חשו חז"ל מתוך שזה בא עליה עכשיו בשעה אחרת נשמעת לאחר, שכבר טעמה טעמא דאיסורא ולחם סתרים ינעם סופה נעשית זונה גמורה והבא עליה חייב משום ביאת קדשה של תורה. משא"כ בפילגש שהיא מיוחדת לאיש ומשומרת לו לא נאסר בה היחוד מעולם, כמו שלא נאסר עם האשה המוחלטת אין חלוק בין זו לזו מאחר ששתיהן מותרות לו. ואין בזו משום בושה יותר מזו לפי דין תורה הפשוט.

22. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

גם מה שבדה [רדב"ז] מלבו גזרה חדשה, בטעם הדבר שאסר הר"מ הפילגש להדיוט, שגזרו חכמים מחמת שבושה לטבול להדיוט, ולא למלך ולנשיא איני נסכם עמו. ומי ישמע לו לדבר הזה, שאין בו טעם וריח לחילוק זה ולא ראייה ומנין.

23. Rivash 395

צריכה ממנו גט, ולא מצינו גט בלא קדושין. ואם תאמר שהיא מותרת בשפרעה ראשה בשוק, דומיא דבן נח שיחד שפחה לעבדו כדאיתא בפרק ד' מיתות (נח:), הרי אתה נוהג בה מנהג הפקר.

24. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

הנה התור' גזרה ואסרה, וכיון שהפילגש מותרת ע"י יחוד מן התורה, ממילא כשבטל היחוד חזרה להיות פנויה כבתחלה. דומיא דאשה דמתקדשת בשטר ויוצא' בשטר, כן הפלגש כהוייתה של זו ביחוד כן יציאתה בהסרת השמור והפקעת היחוד בהסרת היחוד, ופקע הפילגשות בתום זמנו המותנ' ביניהם או שהתרוצו בכך או שזנת' תחתיו, או שבוגד בה ואינו שומר לה ברית התנאי שביניהם. הרי יוצאה ממנו בכך אתי דבור ומבטל דבור.

25. Rivash 395

ולפי דבריך שכתבת שהיא מותרת גמורה רק שלא קיים מצות אישות, א"כ דוד עבר על מצות עשה כשלקח הפלגשים. והרי הוא כלובש טלית בלא ציצית. ואיך היא מותרת גמורה ועובר בביאתה על מצות עשה, והמצו' הזו מנאה מכלל המצות, הרמב"ן ז"ל והר"ם מקוצי ור"י מקורביל ז"ל. ולשון הרמב"ם ז"ל במצוה זו לבעול בקדושין. ואין מצוה זו לישא אשה אחת לבד בקידושין ויקח אחרות בלא קדושין. מדקרי בפרק משילין (ל"ו:): משום רשות, בשיש לו אשה ובנים. דהתם ר"ל שאינו מחוייב ליקח אשה לקיים מצוה זו, אבל לעולם אם ירצה חייב ליקח בקדושין כל הנשים שיקח ואפילו הן ק'. והוא מקיים בכל אחת מצות עשה, ומברך ברכת ארוסין וכל שיבא על אחת מהן בלא קדושין עבר על מצות עשה. ואם יחדה לפלגש כ"ש שעבר על מצוה זו שהרי לוקח אשה בלא קדושין.

26. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

ובזה נסתלק' גם טענה זו של ריב"ש שלפ"ד המייחד לו פילגש מבטל מ"ע... שהוא אמנם שגרם לו זה בהנח' בלתי אמיתית שהנושא פילגש מבטל מ"ע טעות הוא בידו. ואף לפי מה שדמהו ללובש טלית בלי ציצית, הא לא דמיא אלא ללובש כמה בגדים שאינם בעלי ד"כ דפטר מלעשות בהם ציצית ואינו מבטל מ"ע דציצית בכך. אפ"ל למ"ד ציצית חובת גברא אינו חייב אלא בבגד אחד של ציצית בלבד. ה"נ דכוות' וגריע מנה דלא צוותה תורה בחיוב הכרחי אלא על מצות פריה ורביה בדרך התר שהיא מצוה מחויבת עכ"פ, ותוכל להתקיים גם ע"י פילגש. אבל נשיאת אשה של תורה אינה חובת גברא, אלא כך אמרה "כי יקח איש אשה" (ע"ד "כי תפגע" "כי תראה" והדומים). אז יצטרך לקידושין ולעשות לה כמשפט הבנות. לא כאמה שהיא פילגש... ודומיא דשאר מצות שאינן הכרחיות אלא לכשיזדמנו יש מצוה בקיומן כן הדבר הזה של נשיאת אשה.

27. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

כן הדבר בזה לפי מה שהעיד הרב הנ"ל שפרוצים בעריות, וכן הוא בודאי גם בזמננו ובכל המקומות מחמת שנעלו דלת ההתר בפניהם, שאילו הית' פילגש מפורסמת להתר בודאי לא היו נכשלים בחמורות, לפיכך הי' נראה בעיני שיש לדרוש ברבים מותר אדם בפלגש כדדרש רבא במחוזא גר מותר בכהנת אף על פי שלא היו שום תיקון בכך. כ"ש בזה שיש בו משום תקנת הדור אפ"ל היו בה ציור מאיזה סרך איסור (קרי בה עברה לשמה כ"ש שאינו באמת) כדי להצילן מעבירות חמורות בכל יום. ובודאי היו מסתלקות מכשולות גדולות ע"י

כך. ולא יתגרו באשת איש ובנדה וקדשה ובבנות אל נכר. ולא לידי שכבת זרע לבטלה ומדוע נפריז על המד' בלי סבה. להניח התקלות המצויות ונמשכות מחומרא שאין לה על מה לסמוך וכי לא די מה שאסר' תור' ולא על זו אמרו הלעיטהו לרשע וימות. אלא עביד ליה מילתא דליחי בה ולא לדחות אחר הנופל.

28. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

ומה שנמנעו במדינות הללו מפילגש מעצמם ומאליהם נמנעו בחשבם שיש בו איסור. ומנהג בטעות אינו מנהג ומתירין אותו בפניהם אם נהגו מחמת שהיו סבורים שהוא אסור ובאמת הוא מותר ולסייג לא קבלוהו מעולם...

29. Rabbi Yaakov Emden, She'eilat Yaavetz 2:15

עוד אני מעיד במי שרוצ' לסמוך על הוראתי זאת עכ"פ לא יעשה כזאת עד שימלך ברב ומור' צדק לעדתו שיסדר לו ההתר ע"פ יחוד גמור בטוח ממכשול דהיינו לייחד לה חדר בביתו ולהזהיר' מיחוד כל שאר אדם. ושבאם תמצא שעברה ולא נזהרה, ישלחנה מיד מביתו. וכן יצוונה שתטבול בזמנה ויודיענה שאין בזה בושא כלל. ולבאר לה ג"כ שהבנים שתלד ממנו כשרים כשאר מיוחסים שבישראל כשתשמור בריתה ותהא נאמנת לאיש הזה. משא"כ אם תזנה עליו, אזי בניה בני זנונים וחייבים עליה משום קדשה על כל ביאה וביאה בין איש זה בין אחרים.